

reat in vultu, in moribus, in verbis. Noli de absentibus loqui, etiam bona, quia de facili interniscent se mala. Reputa et minus scientiam, minusque bonum. Non des consilium priusquam requiratur. Non eas ad consilium, nisi vocatus. Si quis de aliquo malum dixerit, de facili non credas ei. Non libenter audias, quia ex hoc crescit tibi charitas. Oculos vagos non habeas. Caput et alia membra a levi motu custodias. Prælati tuis acquiescas; et in ordinationibus suis, quæ non attendunt dissolu-

tionem, eis non resistas. Labora totis viribus custodire cor tuum. Voluntatem tuam voluntatibus aliorum subijce. In mente tua diem iudicii revolve, pœnas inferni, passionem Christi, gaudia cœli. Stude omnia opera tua coram Deo facere, et ad ipsum referre. De ordinatione et dispositione quæ ad te non spectant, ne temere discutias. Privatam amore a te repellas. Et studeas te benignum et obsequiosum in omnibus exhibere, etc.

LIBELLUS DE ARTE DICTANDI.

Incipit prologus magistri Petri Blesensis, archidiaconi Ecclesiæ Bathoniensis, in libellum De arte dictandi rhetorice.

Licet magistri Bernardi de dictaminibus liber prudenter sit pertractatus, delicatis tamen et minus districtis lectoribus perplexæ prolixitatis dicitur arguendus. Turonenses etiam magistros dictandi scientiam in summulas redigentes nihil perfectum asserunt scripsisse. Unde fit ut tam bene condita quam insipida fastidientes ad mensam philosophiæ lautis refertam ferculis siccis dentibus emarcescant. Eliminatis igitur tantæ parvitatis conviviis, avidos

magistri Bernardi et Turonensium sequaces nec non et Romanæ cancellariæ notarios ad suas epulas invitamus, ut ea, quæ divisim paraverunt cum sollicitudine, summa hilaritate communiter epulentur. Formulam vero dictandi, secundum prædictos dictatoriæ professionis dictatores, rudibus ad instructionem provecis ad memoriam tradere destinamus.

CAP. I. *De divisione dictaminum.*

Dictaminum aliud metricum, aliud prosaicum, de quo specialiter tractare intendimus, etc. [*Tractatum hunc, ex operibus Bernardi et al. confectum, nec quidquam novi in se habentem, omitto.*]

PETRI BLESENSIS POEMATA.

I. — CANTILENA DE LUCTA CARNIS ET SPIRITUS.

1. Olim militaveram
Pompis hujus sæculi,
Quibus flores obtuli
Mæx juventutis.
Pedem tamen retuli
Circa vitæ vesperam,
Nunc daturus operam
Militiæ virtutis.
2. Carnis insolentia
Pugnat contra spiritum
Nec metitur exitum
Vitæ temporalis :
Sed si juxta meritum
Referuntur præmia,
Miseræ stipendia
Mors erit immortalis.
3. Diu carnem studui

- C
- Subdere spiritui,
Fame, siti, verbere subijcere :
Nec potuit domari.
Nam addicta voluptati,
Servitutis jugum pati
Detrectat misera; tunc demum libera,
Si sciret ancillari.
4. Felix illa servitus,
Quæ gehennales genitus
Adimit, et redimit
De manu tribulantis.
Spondet mundus libertatem,
Dans peccandi facultatem
Cujus delicias fugaces fugias,
Et dolos adulantis.
- D
5. Mundus et dæmonium
Fidem sanxere mutuum,

Fraudis ad consortium,
 Carnem trahentes fatuam :
 Sic per proditorias blanditias
 Insidias procurant :
 Et in mortem animæ miserrimæ
 Nequissime conjurant,
 6. In fenestris capitis
 Occultant retiacula,
 Sed vibrant in absconditis
 Tentationum jacula.
 Servat hostis aditus, sollicitus,
 Et exitus explorat,
 Trahens hanc in publicum,
 Quæ lubricum sophisticum ignorat.
 Me deterret Dinæ raptus⁷⁷,
 Cujus forma Sichem captus
 Dum affectat temere
 Violati capere

A

Primitias pudoris.
 Non est qui vim reprimat,
 Vel oppressæ redimat
 Opprobrium sororis.
 8. Cessa, caro, lascivire,
 Quia dies instat iræ.
 Non te mundus rapiat,
 Non te circumveniat
 Fraus spiritus immundi.
 Nos hæc vita deserit,
 Et ut umbra præterit,
 Hujus figura mundi⁷⁸.
 9. Nodos abrumpe veteres,
 Ut superes

B

Hostis tentamenta
 Ne templum Dei polluat⁷⁹,
 Aut destruat
 Christi fundamenta.

II. — CONTRA CLERICOS VOLUPTATI DEDITOS, SIVE DE VITA CLERICORUM IN PLURIMIS REPROBATA.

1. Qui habet aures audiat⁸⁰,
 Sub quanta mole criminum
 Clerus laboret hodie,
 Dum in Christo luxuriat⁸¹,
 Nec vult placare Dominum
 Per fructus pœnitentiæ.
 Sed differt et induciat,
 Falseque sibi somniat,
 Sortis in casu dubiæ
 Longum vivendi terminum.
 2. Ob ininiam molliem,
 Sordesque vitæ varias
 Nulli defertur ordini,
 Trahuntur in perniciem,
 Per partes et minutias,
 Ecclesiarum termini.
 Nec habet arca requiem :
 Malchus in Christi faciem⁸²,
 Jason in vasa Domini,
 Manus extendit impias⁸³.
 3. Irreverenter confluunt
 Omnes ad sacrum ordinem; sed hominem
 Veterem nunquam exuunt.
 Nec fœditatis diluunt
 Antiquæ turpitudinem.
 Ili calicis dulcedinem,
 Dant in amaritudinem,
 Et in venenum aspidis.
 Jesumque magnum sordidis
 Vestimentis induunt⁸⁴, et polluunt
 Testamēti sanguinem.

C

4. Singultuosus vocibus
 Verbum salutis prædicant, et explicant,
 Monitis salutaribus,
 Quid agendum sit omnibus,
 Sed Esau sunt in manibus,
 Et voce Jacob indicant⁸⁵.
 Qui dum se passim implicant
 Flagitiosis actibus,
 Et exemplis enormibus
 Animas mortificant, ædificant
 Sion in sanguinibus⁸⁶.

D

5. Qui pro laude verba vendis,
 Cultoris utens sarculo,
 Dum phaleras in populo,
 Sanctitatem quam prætendis
 Non possides in sacco,
 Gaudes inani titulo :
 Verbis utens reverendis,
 In te trabem non attendis⁸⁷,
 Quæ toti patet sacculo :
 Et festucam reprehendis,
 In tui fratris oculo.
 6. Plebs pro Christo bellicosa
 Fugit a mundi pretio,
 Cœlum petit martyrio.
 Sed in nullo fractuosa
 Clericorum conditio
 Enormi torpet otio.
 O mors Christi pretiosa,
 Semper fuit copiosa
 Apud te redemptio⁸⁸.

⁷⁷ Gen. 34. ⁷⁸ I Cor. 7. ⁷⁹ I Cor. 3. ⁸⁰ Matth. 13. ⁸¹ I Tim. 5. ⁸² Joan. 18. ⁸³ II Mach. 4. ⁸⁴ Zach. 3.
⁸⁵ Gen. 27. ⁸⁶ Mich. 3. ⁸⁷ Matth. 7. ⁸⁸ Psal. 129.

- Sed in istis otiosa
Fit Redemptoris passio.
7. Quare non accipiunt
Salutaris calicem,
Et pro Christo verticem
adiis obijciunt?
Sed terrena sapiunt **,
Nec timent iram vindicem,
Terribilemque Judicem
iseri despiciunt :
Colant enim culicem
Et camelum glutiant **.
8. Qui lethargum pateris,
Surgens expergiscere :
Hora est jam surgere.
Vulnus, unde moreris,
Medico non aperis.
In tui cordis ulcere
Scis fistulam obrepere :
Nec medicinis uteris,
Erubescens temere
Ligaturam vulneris.
9. In nova fert animus,
Ructare querimoniam,
Horrenda quæ committimus :
Supernæ Sion filiam
Ad quæstum prostituimus.
Joseph eunucho vendimus **, erigimus
Dagon in arcæ gloriam **
Aurique color optimus
Versus est in scoriam.
10. Ascensurus in ardua
Crucem in dolo bajulat,
Erecta demum statua :
Nepotum turba pullulat.
Quos variis
Ecclesiis intitulat :
His influens superflua,
Dissimulat,
Quod vir honestus exsulat,
Non implet vasa vacua,
Sed plena supercumulat.
11. Professus Evangelium
Abit in viam gentium.
Qui sanctæ pacis otium elegerat,
Redit ad ollas carniæ.
Regale sacerdotium
Ad carnis improprium degenerat.
Damnabile commercium !
Fit membrum meretricium,
Qui membrum Christi fuerat **.
12. Quid hic agis, anima miserima ?
Pulsat mors ad ostium,
Carnis ut divortium
Celebrent novissima .

- A . Hora est undecima.
Nec finem habet ignium,
Aut vermium, vel cinerum
Mors peccatorum pessima **.
13. Mente quæso cogita sollicita,
Quod incautos rapere sit solita,
Mortis hora subita.
Noli tempus perdere :
Præpropere
Nemo se morti præparat.
Dum te mundus exhilarat,
Dum promittit vivere
Jucundius et longius,
Tunc mors amara separat **.
- B
14. Quis aquam tuo capiti,
Quis dabit tibi lacrymas ?
Ut laudes regis inclyti **,
Fraudesque ducis ** exprimas ?
In regiones ultimas
Planctu discurrat anxio proditis
Nostrique regis captio **,
Quæ tot affligit animas.
15. Fœda rubigomentium,
Te pestis avaritiæ
Dux duxit in flagitium
Damnabilis memoriæ,
Hostis Herodes impie,
Invasor Christi gloriæ. Nam regiæ
Non nocet innocentia,
Sed Christo, sed Ecclesiæ.
- C
16. Flos regum, ducum, procerum
Iter quod erat liberum,
Sensit inextricabile.
Dum incidit in Cerberum,
Qui facile
Detexit cor ignobile,
Vas Deo detestabile,
Vas scelerum,
Dum crucifigit iterum
Christum in Christi pugile.
17. Judas Christum distraxerat.
Dux regem vendit Angliæ
Sed crimen hoc exaggerat
Idolatra pecuniæ.
Nam impie
Pacem cum rege sinxerat,
Dum ei rex improperebat, quod fugera ,
Relicta crucis acie
Cedens in partes Syriæ.
18. Christi miles in hostiles
Irruebat cuneos.
Dux cum pravis et ignavis
Fabricabat laqueos
In regis captionem :
Sic sævit in leonem .

** Phil. 3. ** Matth. 2. ** Gen. 39. ** I Reg. 5. ** I Cor. 6. ** Psal. 33. ** I Reg. 15. ** Richardi, Anglorum regis. ** Austriæ Leopoldi. ** Vide epist. 143.

- Vulpeculæ versut.
 Bibe nunc avaritia
 Dum puteos argenteos
 Larga diffundit Anglia.
 Tua tecum pecunia
 Sit in perditionem ⁹⁹.
19. Infidelis et crudelis,
 Triumphalem titulum
 Crucis Christi polluisti,
 Vendidisti populum
 Terræ promissionis,
 Fili perditionis.
20. Rex revertendi studio,
 Firmaverat triennio
 Discordiam in gratiam :
 Sed tua machinatio
 Confirmat in David solio
 Tyrannum Babylonis.
21. Quod amicus suggerit,
 Fer cum patientia.
 Desere palatia ;
 Nam curia
 Curis, imo crucibus
 Et mortibus
 Semper est onoxia.
 Figurā mundi præterit ⁹⁹,
 Homo cum interierit,
 Non sumet secum omnia ¹⁰⁰.
 Dies nunc peremptoria
 Comprehendet, nec descendet
 Ejus cum eo gloria.
22. Quidquid dicas hodie : Curia
 Me juvant deliciæ ;
 Quarum præbent copiam
 Quod in votis sim perplexus.
 Quo me vertam nescio, præ gaudio,
 Dum ad usum gloriæ
 Mihi cedit omnis sexus,
 Ætas et conditio.
 Totus feror in amplexu
 Voluptatis obviæ.
23. Tenent nos in curia,
 Cultus delicatior,
 Cibis exquisitor, et lautior,
 Quod timeor, nec timeo,
 Quod augeo
 Parentum patrimonia.
 Quod intono magnalia.
 Me divitum consilia,
 Me tenent accidentia
 Dignitatum, quas magnatum
 Largitur amicitia.
24. Nexus abrupte curia.
 Deo te totum immola.
 Tempus indulget veniæ

- A
 Ficulneæ paralola ¹.
 Rachel abscondit idola ²
 Sub limo pœnitentiæ.
 Sumptus perdis et operas,
 Si differas oblatam tibi gratiam.
 Vincis, regnas et imperas,
 Si tangis Christi limbram ³,
 Et hydriam Samaritanæ deseras ⁴.
25. Stulti sunt, qui miseri
 Volunt sponte fieri :
 Non est impatiens Christi clementia,
 Sera sufficiens est pœnitentia.
 Tu verba garriens Davi, non Œdipi,
 Præsagis pessima mihi novissima.
 Sed sic intercipi non potest anima,
 Nec est laus ultima
 Placere principi.
26. Quid te juvat vivere,
 Si vis vitam perdere ?
 In animæ dispendio,
 Nulla est æstimatio.
 Si vis, ut te perennibus
 Absorbeant suppliciiis,
 Mors et inferna palus ;
 Confidas in principibus ⁵
 Et in eorum filiis,
 In quibus non est salus.
27. Grata est in senio religio,
 Juveni non congruit.
 Carnis desiderio consentio ;
 Nullus enim odio
 Carnem suam habuit ⁶.
28. Neminem ab inferis
 Revertentem vidimus.
 Certa non relinquimus
 Ob dubia ;
 Somniator animus
 Respuens presentia,
 Gaudeat inanibus.
 Quibus si credideris,
 Exspectare poteris
 Arcturum cum Britonibus.
29. Divitiæ, tam anxie
 Quas acquisis cum tormento,
 Ut somnium surgentium
 Evanescent in momento ;
 Sine fine tanquam spinæ
 Pungunt, angunt, lacerant :
 Scis quid tibi conferant ?
 Quod servus es servorum,
 Dum in his te crucias,
 Ut servias
 Clientum libidinibus,
 Et ventribus equorum.
30. Cur arguor, si perfruo

⁹⁹ Act. 8. ¹⁰⁰ I Cor. 7. ¹⁰⁰ Psal. 48. ¹ Luc. 13. ² Gen. 31. ³ Matth. 9. ⁴ Joan. 4. ⁵ Psal. 145.
⁶ Ephes. 5.

Bonis, quæ manus Domini
 Dedit ad usum homini?
 Quoties voluero,
 Miser esse potero;
 Si mihi soli vixero,
 Toti sum mundo perlitus.
 Benignus Dei spiritus,
 Non dedit ista cœlitus,
 Ut in dolo nos eludat,
 Et per ista nos detrudat,
 In puteum interitus.

III. — TRACTATUS DE SACROSANCTIS VENERABILIS SACRAMENTI EUCHARISTIÆ MYSTERIIS (21).

PROLOGUS.

Invocat auctor Sanctissimam Trinitatem, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, ut de SS. Eucharistiæ mysteriis digne scribere possit.

Omnibus in factis, inceptis atque peractis,
 Debet præponi Deus humanæ rationi;
 A quo datur ratio, res cuncta creatur,
 Ut nostris fautor sit principis, sit et auctor.
 Principium verum Deus est, et clausula rerum.
 Quo sine quod cœptum fuerit, finitur ineptum.
 Debet adorari primus, primusque vocari.
 Auctor adoratus primum, primusque vocatus

A 51. O vanitatum vanitas?
 Quæ est hæc securitas?
 Inter hastas hostium
 Freudentium?
 Astat mors in januis, et defluis
 In omne desiderium:
 Sed irruet calamitas
 Repente super impium
 Voluptatumque brevium
 Mutabitur jucunditas,
 Æternum in supplicium.

B Non elongabit se, cultoremque juvabit.
 Ergo Deum fateamur eum, sed cunctipotentem
 Supplicibus nostris precibus votisque faventem.

Invocatio Patris.

O Pater æterne, qui cuncta regendo superne,
 Omnia disponis virtute sacræ rationis!
 Carminis esto mei dux et via materiei.
 Materiam, metrum, mendacia, prospera, Petrum,
 Præsigna, forma, remove, concede, renorma.
 Materiam primam da te, Deus, addeque limam,
 Qua rem sublimem cœlesti dogmate limem.
 Tu faber es prudens, prudenter singula cudens,

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

(21) De hoc tractatu Joannes Budæus, qui primus eisdit: Cum hujus Operis editio, candide Lector! pene ad calcem decurrisset, allatus est ad me ex Alsatia præsens Tractatus ex vetustissimo ms. codice Bibliothecæ Tabernensis serenissimi et illustrissimi principis Caroli cardinalis Lotharingi, ac Melensium, Argentiniensiumque episcopi descriptus, dignusque tum ob antiquitatem, tum ob Anselmi Cantuariensis archiepiscopi nomen, quod præferabat, visus, qui ad hujus operis calcem, ne prorsus excideret, adjungeretur. Verum, dum sedulo totum tractatum excutio, in suspicionem magnam venio, non Anselmum Cantuariensem archiepiscopum, sed Petrum nostrum Blesensem, Cantuariensis archiepiscopi cancellarium (facile enim ob similitudinem cognominum alter pro altero, notior pro ignoto substitui potuit) illius esse auctorem et parentem. Quatuor enim conjecturis adducor, ut ita sentiam. Prima est, quod auctor carminis in Prologo semel atque iterum nomen suum diserte prodat, et appellat se Petrum. Altera, quod consentiat tempus; nam codex ille ms. cui nomen *Hortulus deliciarum*, attribuitur Heradi a Lansperg nobilissimæ abbatiæ cœnobii Hohemburgensis, quod apud Alsatios exstat in monte S. Otiliæ; at illam Heradim ante annos quadringentos, ipsique adeo Blesensi æqualem vixisse inde manifeste liquet, quod in S. Otiliæ Vita nuper Friburgi Bris-gogicæ Germanice impressa scribatur dictam Heradim anno a Christi ortu 1182, monasterium Trutenhusanum in Alsatia ædificavisse. Quo certe anno Blesensis maxime a scriptis editis florebat, et Cantuariensis archiepiscopi cancellarium agebat. Tertia, quia constat Blesensem non solum poetices gnarum fuisse, ut in præfatione altera hujus Operis te monimus, sed multa etiam carmina condidisse. Epistola enim 12 a quodam nepote suo postulat sibi mitti versus olim Turonis a se confectos. Et epistola 75 rhythmicum quoddam carmen longissimum

C (quo genere et hic Tractatus conscriptus est) ad amicum quemdam transmittit. Quarta, et postrema est, quia stylus et phrasis non dissentit, ac si ex ungue leo, ex vestigio statura Herculis, ex voce homo agnoscutur, liceat mihi et ex gemina phrasi conjicere Blesensem. Primo enim, propriâ quædam ejus phrasis est, ut dum de præparatione ad S. Eucharistiam agit, *incorporare sibi Christum, accipiat pro sumere Christum*, ut epist. 86: *Tua vero inquit ibidem ad Carthusianum quemdam, sententia est, ut tibi Christum incorpores singulis diebus, non dijudicans corpus Domini*. Et epist. 123: *Filius, ait, plorationis æternæ manu sacrilega, et cre polluto sacramentum, in quo vita æterna est, recipit, ipsumque sibi damnabiliter incorporare præsumit*. In sermone quoque 25 eandem vocem eodem significato usurpat. At eadem phrasi utitur primo hujus Tractatus capite, disticho ultimo.

Non igitur, inquit, satis est nasci de Virgine Christum.

Si suus esuriens homo non incorporet istum.

Deinde de eadem præparatione agens, allegat illam sententiam Sapientis: Cum sederis ad mensam divitis, diligenter vide quæ apposta sunt ante faciem tuam, et appone cultrum gutturi tuo (*Prov. xxiii; Eccli. xxxi*). Eandem allegat et in hoc Tractatu, cap. 20 his versibus:

Additur huic Salomon sacrum formans paradigma, In quo mysterium sacri præfulget enigma. Quando sedes, inquit, ad prandia celsa potentis, Quos comedas, attende cibos, discrimine mentis.

Neque me ab hac sententia absterrent grammatica carminis vitia; cum illa, ut pleraque vocabula barbara in omnibus Blesensis opusculis, non ipsi, sed sæculi vitio attribuenda sint. A me autem huic Tractatui nihil accessit, nisi distinctio capitum, et paucula censura.

Enormes normas, res informesque reformas.
 Tu nostræ mentis fabricam sacris documentis
 Complue, secunda, substenta, dirige, munda,
 Ut divinorum videat sacra mysteriorum.
 Pressa fame verbi, mea mens in tempore Verbi
 Vult refocillari, vult verbi pane juvari.
 Nam Verbum panis Deus est, Verbum caro panis
 Quo nos intus alis, cibus es quia spiritualis :
 Hoc ex te natum, non factum, sive creatum
 Verbum cuncta regit, hoc tecum cuncta peregit.
 Hoc super astra tonat, et in aris pro populo dat.
 Rector ibi cœli, cibus hic potusque fideli.
 Hunc panem verum, quo vivit machina rerum,
 Pande meæ menti, Deus, hunc gustare volenti :
 Nutriat unde fidem Christus crucis hostia pridem,
 Rursus in altari vult hostia sacrificari.
 Vult et in altari nos pane Deo satiari.
 Hunc ego, scripturus laudesque novas caniturus
 Rex immense, peto, fer opem cœptisque faveto.

Invocatio Filii.

Christe, Patris verbum, sis os mihi, sis mihi verbum.
 Non verbum fictum, quod pertransit cito dictum :
 Sed quod ab æthere datum semper manet ex Patre
 [natum.

In verbo tali, verbo tam perpetuali
 Pane salutari possit mens nostra cibari.
 Subtrahe te, panem mundo, dimittis inanem ;
 Da, mox impletur, vivit, viget atque fovetur.
 Christe, ciba mentem te jugiter esurientem ;
 Deficit ex toto, te vivo pane remoto.
 Tu petra, tu panis, tu janua clausa profanis,
 Janua tu cœli populo reserata fideli.
 Tu via, pande viam, qua pergitur ad theoriam :
 Nemo te certe reperire valet nisi per te.
 Duritiam frange Petri, petra, duraque tange
 Corda, supernorum dulcedine mysteriorum.
 Ut videam clare quis sacræ sit cibus aræ,
 Quis fons, quis sanguis, quo vita redit, perit an-

[guis.

Janua tu vitæ, pulsanti nunc aperi te.
 Hactenus ut clausam reseres quam postulo causam
 Res est sub velamine, sed mihi tecta revela,
 Lux, Deus, æterna lucens de sede superna,
 Cui par majestas est cum Patre, parque potestas.
 Huic operi præsto sis, Christe, vocatus adesto,
 Rex in præclara dextra Patris, agnus in ara,
 Pande tuum numen mihi, funde tuum mihi lumen,
 Ut, duce te, tutus scribam tua signa secutus.
 Non mea lux ardet, accendere si tua tardet,
 Quæ, te luce caret, mens nullo lumine claret.
 Spiritus alme Dei par lux utriusque diei ;
 A Patre procedens natoque, nec inde recedens
 Nostris aspira cœptis charismata mira,
 Quæ super athletas Domini sanctosque prophetas
 Quondam fudisti, canerent ut prælia Christi ;
 Tu fons vitalis, sed et unctio spiritualis
 Chrismate fecundas sacri baptismatis undas,
 Hisque viam pandis animabus vivificandis.
 Tu male torpentes peccati frigore mentes

A Cœlitus ignitas virtutum dogmate ditas.

Invocatio Spiritus sancti.

Spiritus alme, veni, veniens mea pectora leni,
 Quæ peccatorum suffocat spina meorum.
 Impedit internam mundi mala cura lucernam,
 Ut non sincere valeam tua celsa videre.
 Pelle malas curas virtute tua ruituras :
 Perque tuum rorem Christi mihi confer amorem.
 Esurio Christum, panem mihi deprecor istum :
 Hoc homo pane satur, in Christo perpetuatur.
 Non reticere quidem volo, quod verbum caro pridem
 Rursus in altari caro vult in pane sacrari.
 Spiritus ergo bone, cujus summa ratione
 Hæc habet effectum res, da sensum mihi rectum,
 Ut non de pane Christo loquar hic, nisi sano.

B In quo nil vanum, nil sentitur nisi sanum.
 Res est obscura, sed tu dissolvere cura
 Hoc sacramentum mihi per fidei documentum.
 Tu potes omnimodos Scripturæ solvere nodos,
 Quasque prius celas res, cum vis, ipse revelas.
 Tu sacer, perpinguas mutas a fame linguas,
 Et facis exertas, facis ad sacra bella disertas.
 Nil sine te scitur, sine te mihi nil aperitur.
 Mystica sacrorum resera mihi dona tuorum,
 Ignis tu lucens, directaque semita ducens.
 Carmen perfectum per collem dirige rectum.
 Dirigat ad cœlum mea mens re præduce velum ;
 Velum cum navi rege, dirige siderea vi.

CAPUT PRIMUM.

C *Quod vere una eademque caro sit, quæ nunc in altari
 de pane consecratur, et illa, quæ de Virgine nata,
 et in cruce passa creditur fuisse.*

Panis in altari verbi virtute saturatus
 Fit divina caro, nostri medicina reatus.
 Fit caro non alia, quam Christi nos redimentis,
 Plena sacramento, cibus et vegetatio mentis.
 Hæc caro quotidie, quamvis caro non videatur,
 Panis habens speciem, pro mundo sacrificatur.
 Horret natura, rerum stupet ordo, sacratum
 De modico panis quondam de virgine natum.
 Horret quod Verbum caro factum, sit caro rursus,
 Quod naturalem mutat res condita cursum.
 Et tamen est eadem caro tunc de Virgine nata,
 Et caro nunc verbo vitæ de pane sacrata.

D Propter nos homines dignatus tunc homo nasci,
 Nunc pius ille suo nos optat corpore pasci.
 Est Deus et vitæ panis datus ut satiaret.
 Est effectus homo Deus, ut lapsos relevaret.
 Quid datus a cœlo vitæ panis valuisset,
 Si redimendus homo patiendo famem periisset ?
 Non igitur satis est nasci de Virgine Christum,
 Si suus esuriens homo non incorporet istum.

CAPUT II.

*Quod mundo fame verbi periclitanti Christus panis
 homo factus subvenerit.*

Verbi dira famas homines aliquando premebat
 Esuriens nec homo, quod manducaret, habebat.
 Angelicus panis de cœlis venit ad ima,
 Cum jamjam mundum succideret ultima lima.

Qui nostræ carnis palea sua numina velans,
 Innotuit mundo Deitatis signa revelans.
 Noluit ergo suum pius auctor plasma perire
 Descendens, ut homo sua posset ad astra redire.
 Totus corruerat homo, totus erat labefactus,
 Occurrit Dominus pereuntem victima factus.
 Victima sed sancta, sed viva, sed immaculata
 Victima, quæ maculas fugat, ex se sanctificata.
 Victima, qua major offerri nulla valebat:
 Quæque satisfacere pro nobis sufficiebat.

CAPUT III.

*Quod non alius præter Christum pro peccatis Adæ
 satisfacere poterat, cumque secundum utramque
 naturam immortalis esset, sponte tamen pro nobis
 est mortuus.*

Hostia nulla valens, aut sufficiens satis esset
 Quæ deleteret Adæ culpam, si Christus abesset.
 Nam debebat Adam pro se, nec pauper habebat
 Unde satisfaceret, quem culpa gravis prohibebat.
 Ipse Deus potuit, nec debuit, ergo necesse
 Est ut homo Deus hoc faciat, sine quo nequit esse.
 Huic quia cuncta potest Deus. huic et homo quia
 [debet,

Materiam tali facto res utraque præbet.
 Fit de naturis eadem persona duabus
 Corporibusque medens nostris, nec non animabus.
 Hic Deus, hic et homo, duo sunt, unus vero Chri-

[stus,

Alter in alterius personam non male mistus (22).
 Qui cum natura foret immortalis utraque (23),
 Majestate sua servata justitiaque
 Sponte crucem subiit, nisi vellet, non moriturus,
 Mortis sua vitam nobis sine fine daturus.
 Quodque Deus verus non debuit ex deitate,
 Hicque beatus homo pro justitiæ gravitate.
 Sustinuit tandem fieri divina voluntas,
 Quæ res perpetuo disponit numine cunctas.
 Cæditur in ligno Christus crucis hostia viva,
 Per quem mortalis fieret substantia diva,
 Hostia quam felix! qua mundus et astra repleu-
 [tur,
 De qua qui comedent, æternum non morientur.
 Hic verus cibus est: hic vera refectio panis.
 Quo qui non vivit, fiet spes ejus inanis.

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

(22) Improperia locutio; vera tamen si verbis sana
 subjiciatur intelligentia, quam non obscure auctor car-
 minis indicat, dum ait: *Unum esse Christum, nempe
 in persona, quare hunc Deum, et hunc hominem non
 voluit esse duo, nisi secundum naturas; nam paulo
 ante dixerat: Fit de naturis eadem persona duabus.*
 Simili loquendi formula jam olim usus est Sophroni-
 us in epistola actione 11 vi synodi recitata, dum
 ait: *Confitemur Christum et unum esse, et duo unum
 propter personam, duo propter naturas.* Eodem sensu
 exponendum est, quod innox adjungit: *Alter in al-
 terius personam non male mistus; neque enim per-
 sona hominis, in personam Verbi divini mista est;
 duæ enim tunc forent personæ in Christo, sed na-
 tura humana in personam Verbi mista est, id est in
 divini Verbi subsistentiam assumpta.*

A Hæc est vera caro veri quo pascimur agni,
 Per quem sulphurei tepuit violentia stagni.

CAPUT IV.

*Quod agnus in lege immolatus et assus, et a populo
 Israelitico comestus typum Christi gesserit, et suc-
 cedente vera gratia veroque sacrificio, id est Chri-
 sto apparente, legales cæremonia cesserint.*

Jam non per Moysen agnus populo datur assus,
 Agnus Christus adest pro nobis in cruce passus.
 Hujus venturi prior exstitit ille figura.)
 Umbra recessit, adest lux: fit Deus hostia pura,
 Hostia solemnis Christus modo sacrificatur.
 Mors tamen huic passo semel, ultra non domina-
 [tur.

Gratia successit, disparuit illa vetus lex.

B Et mundo nova lex; nova lux; novus emicuit rex.
 Nil modo placat ovis, nil sanguis agit vitulorum,
 Nil holocausta boum, perlit vetus ordo sacrorum.
 Jamjam desistit pecudes mactare minister,
 Ex quo mactandus venit pius ille magister.
 Ergo legem lex; agnum Deus agnus abegit,
 Quodque figurabat vetus, hoc novus iste peregit.
 Quem velut igne sacro, dum passio coxit amara,
 Hostia viva Patri crucis est oblatus in ara.
 Cujus utrumque domus signamus sanguine postem,
 Et procul a nostris arcemus finibus hostem.
 Dum labiis et corde crucis sacra commemoramus,
 Corpus et ipsius cum sanguine participamus.

CAPUT V.

C *Quod integer diversis licet in locis immolatus perse-
 verat agnus, totusque a fidelibus in escam vitæ sum-
 mitur.*

Qui quamvis totum per mundum sacrificetur
 Integer in regno manet: unus semper habetur.
 Et cum distribui per particulas videatur,
 Sumitur hic totus, cælo totus veneratur.
 Astra solumque replens manet unus Christus ubi-
 [que,
 Nunquam deficiens, ac omnis ad omnia cuique.
 Istum namque cibum cibus olim significavit,
 Quo Deus Israel deserta per avia pavit.
 Manna fuit populis cibus omnibus omnis in ore,
 Pro variis animis vario existente sapore.
 De quo qui modicum tanquam qui plus capiebat,

D (23) Et hæc improperia locutio est, constat enim
 Christum naturam humanam a primo conceptionis
 suæ momento usque ad resurrectionem habuisse
 mortalem et passibilem, ut definitum est in vi sy-
 nodo, ut B. Leo epist. 10 docet, ac Damascenus
 lib. III, c. 28, et lib. *De hæres. contra Apharodocitas.*
 Vocat autem auctor carminis immortalem, quia
 quod mortalis fuerit ex sola Dei voluntate profe-
 ctum est; cum alioquin jure potuerit esse immor-
 talis, tum propter dignitatem personæ, ad quam
 assumpta est, tum quia concepta fuerat a Spiritu
 sancto sine ullo peccato, quod in nobis causa est
 mortalitatis. Quo sensu B. Damascenus lib. III,
 cap. 15, ait: *Corpus Christi permissum esse a divi-
 nitate agere et pati, quæ propria.*

Et saturabatur, quia cunctis sufficiebat.
 Mysterium magnum nostro sub tempore tandem
 Enituit, causamque parit res mystica grandem.
 Manna quidem Dominus de Virgine matre creatur,
 Cujus in altari corpus de pane sacratur.
 Sed quam dissimiles sunt hic cibus et cibus ille?
 Nam cibus hic Deus est: cibus alter, ut umbra fa-
 [villæ.

Ille cibus perit, et edentes hunc perierunt,
 Qui panem vitæ Christum non esurierunt.
 O panis sacer et fidei laudabile munus!
 Omnibus omnis adest et sufficit omnibus unus.

CAPUT VI.

*Quod panis et caro Christi non in merito efficitur
 consecrantis, sed in verbo et in virtute Creatoris,
 et quod a bono nil majus, nec a malo minus perficitur.*

Angelus hunc panem sitit, esurit, hoc recreatur.
 Hoc dum vivit adhuc peregrinus homo, vegetatur.
 Quam felix panis, caro felix, hostia dives!
 In terris homines, qui pascit in æthere cives.
 Non capit hinc justus magis, aut minus hinc homo
 [nequam,

Christus namque sui partem facit omnibus æquam.
 Si male sumentem trahit ad mortem sua noxa,
 Sumentem digne sublimat in æthere doxa.
 Ille panis dum presbyteri benedicitur ore,
 Non est in pravo minus aut magis in meliore.
 Sit licet immundus qui sacræ præsidet aræ,
 Sorde tamen nulla valet hoc sacrum maculare.
 Par verbi est virtus, licet impar vita sacramentis,
 Nec creat illud opus homo, sed vis cuncta creatis.

CAPUT VII.

Quod presbyter in consecratione sacrificium commemorans, et imitans cum lacrymis passionem Christi, sit Christus et crucifixus, et sacrificans et sacrificatus.

Assistens aræ pro sacris presbyter orat
 Mensam cœlestem Deus implet, gratia rorat.
 Compluit a superis divina potentia totum,
 Quidquid presbyteri sacrat admirabile votum.
 Nil aliud sacrificex est quam Christi simulacrum,
 Dum tractat corpus Christi cum sanguine sacrum.
 Dumque suos oculos in cœlum cordaque figit,
 Extendendo manus et brachia, se crucifigit.
 Et dum quæ fuerit mors Christi flendo retractat,
 Facta suæ carnis Domino velut in cruce mactat.
 Sic Christum Christus offert homo victima factus,
 Sicque crucem patitur, dum commemorat crucis
 [actus.

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

(24) Mendosus locus. Quod ad sententiam attinet, noiet Lector in hoc capite agi de consecratione corporis et sanguinis Domini in sacrificio missæ; nam et in capite proxime antegresso, et in sequenti manifeste agitur de sacrificio. Multorum enim doctorum probatissima sententia est, utriusque speciei consecrationem essentialiter requiri ad rationem veri sacrificii: eo quod de essentia hujus sacrificii sit expressa mortis et passionis Christi representatio.

A Qui recto Christus quomodo crucifixus et unctus,
 Per fidei membrum cum Christi corpore junctus.

CAPUT VIII.

Quod solus Deus sanctificator et administrator sit sacrificii, presbyter vero tantum minister; quodque eodem verbo caro fiat in altari, quo creata est in utero virginali.

Non alius celebrat, quamvis alius videatur,
 Mysterium sacrum verbum Deus hoc operatur.
 Verbum namque caro factum sacra verba magi-
 [strat,
 Et per sacrificem carnem de pane ministrat.
 Hic opus, hic opifex Deus est: sacrat atque sacra-
 [tur,

Fitque creatura, per quem res cuncta creatur.
 Nam res quæ panis pridem substantia mansit,
 In Christi carnem Deitatis munere transit.
 Nescit homo, nescit, stupet angelus hoc ita factum,
 Arcanique sacri pavet inscrutabile pactum.
 Nescit quo modulo, quo virtutis documento,
 Rex elementa creans, prodit Deus ex elemento.
 Sed dextræ Excelsi talis mutatio cedit,
 Quo viget omne quod est, cui mundus et æther
 [obedit.

CAPUT IX.

Quod cœlestium vasorum figulus potest in altari modicam panis portionem in melius, hoc est in carnis suæ gloriam permutare, qui humanitatis nostræ testam assumptam et igne passionis suæ excoctam, de morte potuit ad vitam reformare.

Possibile est illi, qui novit cuncta creare,
 C Ex alio rursus aliud quiddam renovare.
 Molle lutum figulus, cum vult, et quomodo tornat,
 Qui nova vasa creans, ea cambit, et aptius ornat.
 Paret opus Domino, cui præminet illa potestas
 Ut reparare queat, quas vult dissolvere, testas.
 Filius ergo Dei virtusque Patris manifesta
 Ad nos descendit, quem textit carnea testa.
 Attamen hæc testa crucis in clibano bene cocta,
 Arte fuit figuli de morte resurgere docta.
 Sed sane cocta, quam non aqua noxia mollit,
 Quæ mundi maculas, et nostra superflua tollit.
 Dura nimis testa, quæ Tartara fortia fregit,
 Et redimens hominem cruce, mortem morte sub-
 [egit.

Manat ab hac testa summæ bonitatis olivum.
 D Quod fugat in lavacro baptismatis omne nocivum.
 Testa quidem felix, quæ vitæ fonte repleta,
 Corpora nostra fovet, animas quoque pace quieta.
 Hac simili testa divina lucerna resplendet,
 Unde sacræ mensæ dapibus benedictio pendet.
 Et quia nostra fides abscessit, prorsus inanem (24)

Unde sequitur sacrificium missæ inane esse, hoc est proprium suum effectum non ante consequi, quam utriusque speciei consecratio perfecta fuerit. Vide Franciscum Suarez., tom. III Disput. in part. III; S. Thom. Disput. 75, q. 83, a. 1, sect. 6. Quod si contendas locum etiam intelligi de iis, qui participes sunt sacrificii, hoc est, de laicis communicantibus; respondeo, ut intelligatur: non tamen aliud hoc carmine effici, quam ritum communicandi sub ultra-

In sacra cœna sine viuo sumere panem :
 A Domino vinum percepto pane petamus ;
 Quid sacramenti sit in illo perspiciamus.
 Nil edisse prius prodest, si, quando sitimus,
 Nulla parte sitim nostram compescere quimus.
 Sint desiderii post escas pocula magni,
 Præsertim quia carnes assas sumpsimus agni.
 Assa caro nobis facit ora magis sitibunda,
 Quam teneræ carnes, quas mollis decoquit unda.
 Ergo, favente Deo, de mentis fonte propino,
 Quidquid mysterii de sacro sentio vino.

CAPUT X.

Quod nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne recte communicatur. Sicut in Melchisedech præsignatum est, qui in typo Salvatoris nostri, panem et vinum simul libasse legitur.

Fertur ad altare vinum cum pane, litatur
 Munus utrumque Deo, cum pascha novum cele-
 [bratur.

Gaudet utraque Deus, laudans acceptat utrumque.
 Per quod mortalem Christum liquet esse, Deumque :
 Esse Deum, quia se Christus sub utroque reformat ;
 Mortalem, quoniam mortem crucis inde renomat.
 Illa duo de se tellus et vinea profert,
 Presbyterique manu genitori Filius offert.
 Quod per Melchisedech fuit olim significatum ^a,
 Libantem Domino panem vinumque sacratum.
 Hujus in historiis patrem reperire nequimus :
 Hujus nec matrem, nec avorum nomina scimus.
 Quis signatur eo, nisi Christus homo sine patre ?
 Natus ab æterno de Patre Deo sine matre.
 Hunc ego pontificem summum probo, jureque re-

[gem,

Qui penetrat cœlum, qui donat ab æthere legem.
 Panis confirmans, hic est, et vitis abundans,
 Lætificans animas, et eas a crimine mundans.
 Hunc panem, vitem sacram, flos virginitatis
 Edidit huic mundo fructum plenum Deitatis.
 Hoc de pane caro, de vite cruor sacer exit,
 Quæ male ne videant homines sapientia textit.

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

que specie id temporis, licet non ubique, usitatum rationi consentaneum fuisse, eo quod ad expressam refectionis, vel convivii rationem, non cibus solum ad depellendam famem, sed potus quoque ad restringendam sitim requiri videatur. Non tamen evertit hæc similitudo usum sub una specie communicandi in tota Ecclesia Latina ab annis pene ducentis receptum ; nam et sub una specie, integra, si essentiam spectes, et perfecta refectio continetur ; valet enim, qui sub ea exhibetur, Christus non ad famem tantum, sed etiam ad sitim spiritualem depellendam. *Potus enim et esus*, inquit B. Cyprianus in serm. *De cœna Domini, ad eandem rationem pertinent* in spiritualibus, et idcirco ipsa sancta Scriptura spiritualem animæ refectionem, quæ sit per gratiam aliquando declarat similitudine panis. *Eccle. xv* ; aliquando aquæ. *Joan. iv* ; aliquando potus. *I Cor. xii*, et cibi. *Joan. vi*.

(25) Auctor carminis in ea opinione videtur fuisse misionem aquæ in consecratione calicis, non modo

A

CAPUT XI.

Profunda cœlestium secretorum ideo Dominus occultari voluit, ut perfidis celarentur, et fidelibus meritum de virtute fidei cresceret.

Arcanum cœli Dominus pro tempore celat,
 Et poscente fide, cui vult, et quando, revelat,
 A nostris oculis ideo sunt ista remota,
 Nec penitus nobis, nisi mentis lumine, nota.
 Ut sic nostra fides ad justitiam doceatur,
 Et fidei major merces exinde sequatur.
 Aut ideo voluit Deus hæc arcana latere ;
 Ex hoc ne risum posset Judæa movere.

Si cæsi carnes hominis crudas ederemus,
 Sanguinis et calicem crudi crudum biberemus,
 Ergo cibi potusque sacri ratione fruamur.

B

Perque fidem non per speciem sursum gradiamur,
 Quæ quia corporeo visu, gustuque nequimus
 Qualia sint jure discernere, mente velimus.
 Mens sacrata Deo gustu probet interiori,
 Quod lux, quod lingua sensu nequit exteriori.
 Nec modus aut species panis sunt inspicienda,
 Imo sacramenti virtus est corde tenenda.
 Sed neque de vino quisquam, nisi prospera speret !
 Nam menti sanguis, vinum conspectibus hæret.
 Sed quamvis vini videatur habere liquorem
 Subveniente fide, sacrum liquet esse cruorem.
 Hic est ille cruor, qui Christi vulnere fusus,
 Ore sacerdotis animarum transit in usus.
 Utque sacramento res possit nulla deesse,

C

Debet in altari vino fons vivus inesse.

CAPUT XII.

Aqua pariter vino admiscetur, quia utrumque simul in cruce de latere Salvatoris emanavit, sanguis videlicet redemptionis, et aqua baptismatis per quod Ecclesia signatur.

Admiscetur aqua vino, qua significamur,
 Nos qui salvificis alimentis vivificamur.
 Significantur aqua populi, quos gratia munit,
 Quos quasi membra suo capiti Christi cruor unit.
 Porro, si Domino vinum sine fonte litatur (25),

D

esse necessariam, ut schola loquitur, necessitate præcepti, sed etiam necessitate sacramenti, ita ut si merum vinum quis tentet consecrare, nihil efficiat. Sic olim docuit quidam apud B. Bernardum epist. 69, atque etiam Armachanus libro ix de quæstion. Armenorum, cap. 9. Huic opinioni causam videtur dedisse B. Cyprianus, dum lib. ii, epist. 3, ait *contra divinum mandatum et institutionem fieri, si aqua vino non miscetur, et infra subdit, ita non posse consecrari vinum solum, sicut nec aquam solum*. Verum communis et ab omnibus recepta jam sententia est, misionem aquæ necessariam quidem esse necessitate præcepti, non tamen sacramenti. Non tamen convenit inter omnes, sitne præcepto divino, an ecclesiastico tantum necessaria. Licet probabilis sit postrenum, nec dissentit hujus carminis auctor, ut liquet ex sequenti capite. Vide Francisc. Suarez. tom. cit. disputat. 45, quæst. 74, art. 8, sect. 11.

^a Gen. 14 ; Hebr. 7.

Passio quod Christi fuerit pro gente negatur.
 Nam si, quod redimi deberet, plasma deesset,
 Tanta tulisse Deum sine causa non opus e-
 Econtra, si fons vini fuerit sine misto,
 Monstratur quomodo gens sola manet sine Christo.
 Nil fons salvificus sine sanguine propitiatur,
 Et sine fonte sacro sanguis nihil hic operatur.
 Sic utrumque simul decet in libamine sisti,
 Sicut utrumque simul fluxit de vulnere Christi.
 Vitis vera Dens, fons vitæ Christus habetur :
 Fons de fonte, cruor de vite venire videtur.
 Quare non aliud alio sine sacrificatur,
 Deum sic ad plenum sacra passio commemoratur.

CAPUT XIII.

In consecratione Dominici sanguinis prius, videlicet in cæna, aquam vino mistam non legimus, sed ut huic sacramento nihil deesset ad commemorationem Dominicæ passionis, apostoli eorumque successores hoc fieri decreverunt.

Hoc in natali calicis non est celebratum (26)
 Quando Pascha Novum Vetus est post Pascha di-
 [catum ;
 Nam panem tantum Dominus vini que liquorem
 In propriam mutans carnem, sacramque cruorem
 Discipulis legitur cœnantibus attribuisse,
 Utque sui memores faciamus idem, docuisse.
 Mira Dei virtus, qui cœnat, cœna sit idem
 Cœnans quotidie nobiscum, sicut ibidem.
 Et quoniam lateris de vulnere sanguis et unda
 Effluxere simul, ablutio nostra secunda :
 Decrevit Patrum veterum censura modesta,
 Ut sint illa duo simul ad Paschalia festa.
 Ut quod in altari factum crucis esse videtur,
 Hoc in honore crucis nunc a nobis ijeretur.
 Implent mysterium sacrum tria, fons, caro, san-
 [guis.
 Quæ tria nos redimunt, et ab his tribus interit an-
 [guis.
 Unum de tribus his, sacræ qui subtrahit aræ,
 Non digne poterit sine causa sacrificare.

CAPUT XIV.

Licet vinum et aqua ante consecrationem in altari typice misceantur, post nonnisi sanguis bibitur, quia in sanguinem demutatur aqua, ut populus, qui per illam figuratur in melius se transmutatum, dum ista digne percipit, indicetur.

(27) Sed licet in mensa Domini tria constituentur
 Munera; sunt tantum duo postquam sacrificantur.
 Est aqua mista prius, sed vino quando sacratur
 Non nisi sanguis erit, quo spiritus intus alatur.

A Mystica res dat aquam. Christi cruor ebibit illam.
 Nam transfert nostram Deus in sua membra favil-
 [lam.

Transfert quando suum per corpus ci sociamur,
 Perque fidem tanto capiti nova membra creamur.
 Transfert et pridem cum chrismatis unctio sacri
 Nos populos facit esse novos in fonte lavacri.
 Sed lavacri fontem fons vulneris iste figurat,
 Et per utrumque Deus animarum vulnera curat.
 Quorum corda prius facit in baptisate munda,
 Post lavacrum lapsos emundat sanguinis unda.
 Ergo duo tantum cruor et caro percipiuntur,
 Tertia res types est populorum, qui redimuntur.
 Altera res saturat, sed inebriat altera mentem,
 Catholicamque Deo confœderat utraque gentem.
 B Illis gemmis gemina substantia nostra resultat,
 Quam per Adam veterem mortis sententia multat.
 Sanguine vitæ calet, gaudet caro carne refecta.
 Gaudet utroque bono refecti mundata senecta.
 His renovatur homo peccatis inveteratus
 Hisque reviviscit fidei virtute renatus ;
 His humana spum natura resumpsit honorem.
 His serpentium gaudet superasse furorem.

CAPUT XV.

*Quod ante legem et in lege sanctis Patribus regni cœlo-
 rum janua clausa fuerit ; post datam vero gratiam,
 latroni omnibusque pie pœnitentibus reserata sit.*

Jam paradisiacam primus petit incola sedem,
 Jamque redemptus homo cœlum sibi vindicat ædem.
 C Crux facit hoc, cujus rutilans super omnia splendor
 Hostes humani generis prosternit in Endor.
 Crux Domini thronus est cœli, barathrique catena.
 Crux cœli clavis, via vitæ, mortis habena.
 Crux penetrat cœlum, replet orbem, scindit abys-
 [sum.
 Frontibus in nostris crux impressit crucifixum.
 Jam thau inscriptum nullius fronte videmus ;
 Ex quo signa crucis nobis impressa tenemus.
 Mystica signa crucis sacer ille character habebat,
 Qui gladium mortis pestemque malam prohibebat.
 Nunc quia nos redimit vitalis gratia ligni,
 Deletur typici sub signo littera signi.
 Crux patefecit iter tendentibus ad paradysum :
 D Namque quod obstabat jus est fatale recisum.
 Ensifer ille Dei cherubim aditu patefacto,
 Christicolis intrare modo sinit ense retracto.
 Flammivornus gladius versatilis ille quiescit,
 Lætaque Christicolis paradisi porta patefecit.

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

(26) Christum tantum in puro vino consecrasse docuit quoque paulo ante auctoris sæculum Paschasius libro *De corpore et sanguine Christi* cap. 11, et Rabanus lib. *De corp. et sanguine Christi* cap. 28. Et Thom. Walden. tom. III, *De sacramental.* cap. 32. Sed probabilior eorum sententia est, qui existimant Christum in vino aqua misto consecrasse. Sic enim multi veteres asserunt, ut B. Jacobus in *Li-*

turgia; Clemens lib. VIII *Constitut.* cap. 12; Irenæus libro II, cap. 2; Cyprianus lib. II, epist. 3; Hieronymus in cap. XIV *Marci*; Theodoretus dial. 1; Augustinus, lib. IV *De Trinit.* cap. 21.

(27) Vide Ambros. lib. IV *De sacrament.* cap. 4, Paschasius *De corp. et sang. Dom.* cap. 11; Alger. lib. I, cap. 16.

Intrat quisquis amat, a tempore namque Joannis
 Baptistæ, patet hæc sacra janua clausa tot annis.
 Cælum vim patitur, rapiunt illud violenti ⁹,
 Ex quo successit post legem gratia genti.
 Gaudet cœlorum rex prædari super astra,
 Armaque prædoni dat, ut his adeat sua castra.
 Nec jam pro regno certanti damna minatur,
 Ino vincenti dat præmia cum superatur.
 Utile certamen, felix violentia talis,
 Cum sua prædoni prædatio sit venialis.
 Et cum jam victus victori præstat honorem,
 Cum victor victo se clamitat inferiorem.

CAPUT XVI.

Quod hujus sacramenti perceptione et salutiferæ crucis virtute paradisi homini reseretur, et diabolus superetur.

Primitus obtrusa patriarchis atque prophetis,
 Nunc est facta patens latroni porta quietis.
 Cui clypeum virtus, mors vitam, spes bona zelum
 Contulit, arma fides, Christi confessio cœlum.
 Portavere patres pondusque æstusque diei,
 Pervolat iste latro prior ad sedem requiei.
 Illos ad cœlum non induxere priora
 Prima, secunda sed hunc introduxit brevis hora,
 Vexavit Moysen in lege labor diuturnus,
 Non hunc: denarius tamen æquat utrumque diurnus.
 Quodque prophetarum patres prius et genitricis
 Non poterant, intrant modo fures et meretrices.
 Ecce latro pede post Christi vestigia fixo,
 Introit ad regnum crucifixus cum crucifixo ¹⁰.
 Illa vocata canis credens intrat Chananæ ¹¹,
 Vineæ dicta Dei gens retro cedit Hebræa.
 Perfida! cur refugis intrare, latransque retrorsum,
 Non cessas operi pietatis figere dorsum?
 Cumque Dei pietas hos suscipiat venientes
 Exacuis dentes in eum pietate carentes?
 Pone tuam rabiem, quia præteriere priora
 Tempora, per Christum succedunt prosperiora.
 Quos tua lex lapidare solet, ferroque necare,
 Gratia nunc Christi studet ad vitam revocare.
 Gratia nunc melior, quam littera, quæ perimebat,
 Sub qua justitiæ sol ceu sub nube latebat.
 Gratia Messiam jamjam venisse prophetat,
 Aspera quæ legis removet juga nosque quietat.
 Et tamen exspectas alium, sed discite, require,
 Scripta prophetarum, Christum potes hic reperire.
 Quem præmonstrarunt lex, angelus, atque pro-

[pheta

Christus adest, Christi sunt omnia laude repleta.
 Nunc venisse Deum simul acclamant elementa:
 Non tamen attendis elementorum documenta;
 Nam cœli Regem natum perhibet nova stella ¹².
 Huncque Deum perhibet præbens aqua vina novella,
 Vita defunctos, ægrosque salute beavit,
 Sub pedibus cujus mare se calcabile stravit ¹³.

A Denique cum moritur, sol, lunaque sunt tenebrati,
 Terra pavens tremuit, surrexerunt tumulati ¹⁴.
 Hos quoque quos dudum male captivarat avernus,
 Reddidit ad superos, cum rex redit ille supernus.
 Et velum templi, lapides, crucis hostia scindit.
 Sed nondum saxum quod habes in pectore findit.
 Visis tot signis nondum Judæa moveris?
 Perfidix sed adhuc tenebris male cæca teneris?
 Ecce quid exspectas, sed mystica quæque retracta.
 Verum Messiam vel per miracula specta:
 Et quia nuda patent velaminis interiora,
 Intra nobiscum, crucifixi numen adora.
 Pone tui Moysis densum velamen ab ore.
 Cultus disce novos, cultu cessante priore.

CAPUT XVII.

B *Quod Christus nostræ legis lator sit, et noster Moyses, qui nobis de diabolica potestate ereptis, agnus paschalis immolatus est, quique per hujus mundi desertum ad regnum nobis promissum nos introducit.*

Si Moysen quæris, Moysen jam perspice Christum.
 Nil Pharaonis onus oberit tibi, si colis istum.
 Ille fuit typicus, verus nos iste redemit,
 Et Pharaonicam gentem crucis ense peremit.
 Hic verus Moyses nos duxit per mare Rubrum,
 In fidei lavacro veterem perimendo colubrum.
 Illic paschale sacrum statuit melius celebrari,
 Agnum pro nobis se passus sacrificari.
 Pascha tuum quondam fuit umbra, figuraque veri,
 Sol Deus effulsit, tenebrasque monet removeri,
 C Qui nos mundani deserti per regionem
 Pascit, et ad lactis mellisque trahit stationem,
 Pascit in Ecclesia, quoties evangeliorum
 Verba recensentur nobis, virtusque sacrorum.
 Pascit in altari dum vivificis alimentis,
 Esurientis cum reficit pia viscera mentis.
 Pascit nempe domi, quando post spirituales
 Donat abundanter nobis escas cereales.
 Pascit et in cœlo, dum mens super æthera rapta,
 Hæret tota Deo, superum dulcedine capta.
 Sic panis vitæ Christus nos pascit ubique,
 Civibus angelicis escam præbens hominique.
 Perfida gens igitur patrum caligine fusca,
 Ut sis uva ferax desistas esse labrusca.
 D Molliat imbre suo te Christi gratia denuum,
 Ut pinguem facias in vitæ vite racemum.

CAPUT XVIII.

Quod Dominus noster ipse granum frumenti dictus sit, quod cadens in terram mortuum, resurgensque in semine vitæ multiplicatum sit, de cujus grano multa fidelium grana orta sunt, quæ cum ipso unum in Ecclesia quotidie efficiuntur.

Me quia detinuit paulum digressio facta,
 Propter Judæam mea penna priora retracta.
 Quod valet in petra frumenti spargere granum,
 Sic, quod Judææ Christum sero, judico vanum.

⁹ Matth. 11. ¹⁰ Luc. 23. ¹¹ Marc. 15. ¹² Joan. 2. ¹³ Matth. 14. ¹⁴ Matth. 27

At semen Christum, Judæam petra figurat
 Fertilitate carens, quæ semper saxea durat.
 Hoc est frumenti granum, quod terra fidelis
 Germinat assidue, reddens sua semina cœlis.
 Hoc grano cœli sunt horrea multiplicata.
 Urbs sacra Hierusalem pinguescit eo satiata.
 Hoc est frumenti granum¹⁸, quod ab æthere venit,
 Cujus adeps animas nostras et corpora lenit,
 Illud sponte cadens in terram mortificatum
 Est prius, atque per hoc surrexit multiplicatum.
 Ex uno multis affluxit copia granis,
 De quibus efficitur nunc vivus in æthere panis.
 Nam quoties Christo crescente fide generamur
 Ex uno grano, quasi plurima grana creamur.
 Cujus cum sapis carnes vel sanguinis haustum,
 Unus sit panis unumque sit hoc holocaustum.
 Una sic in carne duo simul esse leguntur¹⁶,
 Christus et Ecclesia sic unum constituuntur.
 Sic Deus in nobis, et in illo nos habitamus,
 Dum caput hic nobis, illi nos umbra paramus.
 Sic tanto capiti membrum quodcumque cohæret,
 In Christi semper se corpore vivere speret.
 Nec semel hinc labens turpi se labe recidat.
 Aut Christi membrum meretricis falce recidat,
 Non valet hoc membrum Christi de corpore dici,
 Quod servit Satanæ, quod subditur et meretrici.
 Immaculatus amat sponsus sponsam immaculatam,
 Fœdere virgineo sibi cœlitus associatam.

CAPUT XIX.

Ne quisquam membrum diaboli factus ad corpus Dominicum more Judæ accedere præsumat, quem non tantum prioris culpæ conscientia damnavit, quam quod adhuc peccator et immundus ad sacram mensam præsumptuose accedere non formidavit.

Quapropter quisquis non es de corpore Christi,
 Dum sordescis adhuc, et nondum pœnituisti,
 Ad Domini mensam non est tunc accelerare.
 Ne si præsumas, Judæ similis videare.
 Judas omnimodis se deliquisse sciebat,
 Et tamen a sacris epulis se non retraherat,
 Dupliciter reus hic tam crimine proditiōnis,
 Quam de contemptu violatæ religionis.
 Quare judicio Domini mala tanta sequente,
 Introiit Satanas in eum cum pane repente¹⁷:
 Ergo punit eum sententia, pœnaque duplex,
 Quod non ante sacrum fuerit pro crimine supplex,
 Præbet in Ecclesia Judas exempla futuris.
 Ne corpus Christi manibus tractent nisi puris.
 Nam qui cum Juda male percipit, excipietur.
 Qui bene cum Petro, caput ad Christum referetur.

CAPUT XX.

Quod nulli fidelium ignorare liceat Dominici corporis et sanguinis sacramentum, quod in Ecclesia celebratur, ne forte ex eo quod ignorat, ad illum percipiendum censeatur indignus.

Percipiunt multi sacra; sed quid percipiatur

A Ignorant penitus, quibus ultio dira minatur.
 Omnis id ignorans ignoratur, quia nescit
 Unde salus oritur, veniæ fons unde patescit.
 Ignoranter homo comedens de sanctificatis
 Sicut ait Moyses¹⁸, pœnam feret inscientis.
 Additur huic Salomon¹⁹ sacrum formans paradigma,
 In quo mysterium sacri præfulget ænigma,
 Quando sedes, inquit, ad prandia celsa potentis
 Quos comedas, attende, cibos discrimine mentis;
 Nam quid proficiat menti caro vivificatrix,
 Scire prius debet ratio virtutis amatrix.
 Nos monet hinc psalmus²⁰ regis simul atque Pro-

[phetæ,

Est quoniam suavis Dominus, gustate, videte.
 Unde patet quomodo nonnulli presbyterorum
 B Ignorant penitus virtus sit quanta sacrorum.
 Si bene quæ virtus viget in sacris homo sciret,
 Mensam cœlestem nunquam nisi mundus adiret.
 Nunc quia non didicit sacra, percipit irreverenter,
 Judiciumque sibi sumit, mortemque patenter.
 Sicque sit ut Christi caro, quæ datur ad medicinam,
 Protinus hic mortis laqueum paret atque ruinam.
 Nam, quamvis aliquis sit vitæ religiose,
 Dum nescit quid agit, vivit sibi perniciose.
 Quomodo mysterii sacri defendit honorem
 Ejus, qui nondum gustavit mente saporem?
 Ut nequit absque fide perfectio stare sacrorum,
 Sic sine doctrina non stabit cultus eorum.
 Ergo qui nescit, hic discat et hic veneretur,
 C Ne contemptoris mulcta quandoque gravetur.

CAPUT XXI.

Quod presbyterum quemque sacramenta Dominica scire oporteat, quibus subjectum sibi populum erudiat, et ad veram fidem instruat, sine quibus fungi sacerdotio digne non poterit.

Scire velit primum quid victima sit generalis,
 Quid lignum vitæ, quid pastus spiritualis,
 Quidve sit ara, calix, quid in hoc aqua fusa, me-
 [rumque,
 Quæ duo sunt unum, postquam sacratur utrumque,
 Denique cur calicem crux signet, crux aet aram
 Agni pro nobis occisi sanguine claram.
 Scire velit quid diluvium tulit, abstulit unda,
 D Unda profunda quidem, sed et ipsa figura profunda
 Cur baptismatis insit chrismatis unctio fonti:
 Quidve renatorum crux conferat illita fronti.
 Sed quid sacrorum Domini penetramus abyssum?
 Omnia scire velit sacrificex, quibus itur ad ipsum.
 Talia qui nescit; quid culpa est, quidque gravamen,
 Nec sibi nec populo conferre valet medicamen.
 Hinc etiam cæcus cæcorum dux male cedit,
 Quem sua cum reliquis gravis ignorantia lædit.
 Qui vero didicit, quæ scire per omnia debet,
 Recte presbyter est, et lucis iter bene præbet.

¹⁸ Joan. 12. ¹⁶ I Cor. 10; Gen. 2. ¹⁷ Joan. 13. ¹⁸ Lev. 22. ¹⁹ Prov. 29. ²⁰ Psal. 33.

CAPUT XXII.

*Quod sacerdos post Christi vestigia gradiens verbum-
que vitæ populis annuntians, Christus Domini,
ipsiusque angelus dicitur, dumque proximum ad
agnitionem Dei et amorem cœlestium inflamat
seraphinam sortitur dignitatem.*

Presbyter est vitæ recte cuius sacra norma,
Subjecto populo sit vivendi bene forma,
Cujus vita calens veræ virtutis amore;
Dum recte Christum factis imitatur et ore:
Angelus est Domini, sed et ejus Christum habetur,
Qui portare crucem, Christumque referre videtur.
Illic cum sit Christus, sicut pater ex Isaiâ,
Angelus est summus natus ex matre Maria
Angelus ille quidem per se bonus exstat abunde,
Angelus hic ab eo factus bonus est aliunde.
Nuntius hic debet mandata fœdalia cœli,
A cœli Domino populo deferre fœdali.
Unde preces populi flentisque gravamina terræ
Ad Dominum remeans quasi noster præco referre.
Qui stans in templo, speculum, fideique lucerna
Contemplando Deum meditandoque sola superna
Frigida corda gregis culpæ fuligine nigra
Quæ pridem fuerant ad vitæ gaudia pigra,
Ad superos revocans fœdali facit igne calere,
Et succensa Deo vitæ candore nitere.
Illic talis merito specie splendet seraphina
Proximus unde calet culpæ fugiente pruina.

CAPUT XXIII.

*Quod idem sit carbo lucens, qui et seraphim. Nam
tum in Ecclesia sancti rectores populum Dei pec-
catorum tenebris extinctum, verbo salutis, et
exemplo bonæ actionis ad amorem cœlestium reac-
cendunt, profecto carbonem vivi alios succedentes
perhibentur.*

Sic populus fœdali sua post vestigia ducens,
Carbonem vivos facit illos carbo relucens.
Sed quid in Ecclesia carbonibus rei faciendum?
Tus operum, thymiam præcum reor his adolendum,
Thuribulum carnis mentisque crememus utrumque,
Victima quæ placet duplex hominemque Deumque
Nunc de multorum carbonum divite massa
Saltem lingua duos mea dic; ad cætera lassa
Ardens carbo fuit Laurentius, ignis in igne.
Cui crates palmam, mors contulit æthera, digne.
Carbo fuit Domini Nicolaus præsul honestus,
Virtutum cujus splendor procul est manifestus.
Ille cruore rubens carbo carbonibus assus:
Hic meritis ardens olei pinguedine crassus.
Quos dudum genitos nigros errore paterno
Succendi voluit Deus ignis ab igne superno.
Quem non alterius succendat pugna virilis?
Alterius moveat bonitas etiam puerilis?
Illius exemplo mereamur sanguine laurum,
Hujus purgatæ vitæ Domino damus aurum.

A Miles uterque Dei dispensatorque fidelis
Ore, manu studuit thesauros condere cœlis.
Hos exemplares fœdali propono magistros;
Ut doceam per eos altaris quosque ministros
Esse pios, largos, fortes, castos, sapientes,
Rebus in adversis pro justitia patientes.
Tales sunt digni de libro sumere vitæ,
Quos non excludit sententia mortis avitæ.
Tales digna Deo libamina ferre merentur,
Et Domini sacris assistere non prohibentur.

CAPUT XXIV.

*Quod valde periculosum sit ad sacramentum corporis
et sanguinis Domini accedere, ubi inter angelorum
omniumque sanctorum frequentiam ipse summus
pontifex Christus se ipsum in escam vitæ vel mortis
porrigit singulorum merita subtiliter discernens.*

B Ergo sacramenta vitæ prudens homo discre,
Judiciumque Dei, dum percipis illa, tremisce.
Terribilis res est et quam multum verearis,
Corpore qui Christi Christo præsentem cibaris.
Nam si forte fidem scripturis vis adhibere,
Quæ nos sæpe solent de Christo vera docere;
Tempore quo Christus genitori victima chara
Presbyteri manibus sublimi fertur in ara (28),
Sanctorum polus omnis adest, polus hic reseratur,
Præsentemque Deum grex angelicus comitatur.
Illic vere Christus præsens auctorque sacrorum,
Justorum mentes dijudicat atque malorum.
Novit enim planeque videt, quis debeat uti
Pane salutari, seu damno, sive saluti.
C Et licet assistat carnalis presbyter aræ
Summus pontificum sacra dicitur hic celebrare,
Hic panem frangit, hic porrigit, hic benedicit,
Corpus adesse suum quod dat cum sanguine, dicit.
Eia præsumes peccator homo nisi dignus,
Ad Domini mensam vitæque accedere pignus.
Discito quamprimum quid sis, et quid caro Christi,
Et quo vase velis divina stipendia sisti.
Vas nisi sincerum fuerit, quo suscipiuntur,
Illi perditio male qui capit efficiuntur.
Unde monet Paulus se primum quemque probare²¹,
Et sic ad panem calicemque sacrum p:operare.
Quisquis enim Domini corpus dijudicat, ante
Quid sit quod recipit, quantumve Deo reserante
Illud secure comedat tamen ante probatus,
D Quem non accusat capitalis causa reatus.
Sed quamvis aliquem culpent peccata minora,
Cum sine peccato nec in una vivitur hora,
Non tamen a sanctis epulis reor hunc removendum,
Ino quod assidue nocet, illud erit redimendum.
Et quia quotidie peccati mole gravamur,
Talibus assidue medicamentis relevamur.
Dispensativa sapientia cunctipotentis
Prævidet, unde queant curari vulnera mentis.

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

(28) Chrys. lib. vi *De sacerdot.*; Gregor. lib. iv *Dial.* cap. 58.

²¹ 1 Cor. 11.

CAPUT XXV.

Quod pro diversitate meritorum Christus in Ecclesia agnus et hædus, ut in lege præfiguratum est, immoletur, ut, sicut beatus Hieronymus dicit, carnibus agni perfectioris, peccatores autem et pœnitentiam agentes hædo pascantur.

Præparet ergo Deo sua pectora quisque fidelis,
Fiat ut illius in mundis mansio cœli.
Corda fugit Dominus torpentia plenaque sorde,
Cujus semper inest in mundo gratia corde;
Et quem pauper adhuc virtus compellit egere,
Esuriemque bonam nequit agni carne replere.
Saltem manducet sacri de carnibus hædi,
Qui pro peccato populi solet hostia cædi.
Non homines docet esse pares vetus ordo sacrorum,
Nec mentis ratio, nec disparitas meritorum.
Hinc hædum Moyses jubet agni morte litari ²²,
Ac ab utroque typo, vult Christum significari.
Hædus non tamen est hædos qui damnat et odit ²³.
Sed quis sit tibi quisque sacri discrimine prodit.
Agnum mactamus, cum justitiam retinemus;
Hædum cum veniam poscentes crimina flemus.
Nec reor absurdum quod in hædo significatur
Christus, qui caper aut hircus plerumque litatur.
Quod lex hunc eremo, lex hunc ultro vetus offert,
Hoc quia sit gemina Christo substantia profert;
Pro foribus templi plebs unum sacrificabat,
In caput alterius sua crimina multiplicabat.
Hunc vivum populique sui peccata ferentem,

IV. — DE PœNITENTIA

Pœniteas cito, peccator, cum sit miserator
Judex; et sunt hæc quinque notanda tibi.
Spes veniæ, cor contritum, confessio culpæ,
Pœna satisfaciens, et fuga nequitæ.
Ut dimittaris, aliis peccata remittas,
Hisque satisfacias quos te læsisse fateris.
Sperne voluptates, lusus, spectacula mundi;
Desere consortium pravum populique tumultum:
Secretasque preces et opus pietatis amato.
Omnia peccata plangat contritio vera,
Servans ætates, sensus, loca, tempora, membra.
Deplores acta, noli committere flenda.
Plangas admissa cum commissis et omissis:
Offensasque Dei quod fratrem damnificasti.
Vera sit, integra sit, et sit confessio munda,
Sit cita, firma, frequens, humilis, spontanea,
[nuda.
Propria, discreta, lacrymosa, morosa, fidelis.
Pœniteas plene, si vere pœniteat te.
Non per legatum, non per breve, sed refer
[ipse:
Compatienti dic, sapienti, dic meliori;
Presbyteris multis prodest si confitearis.
Copia presbyteri si desit, pande sodali.
Corporis ut maculas, animæ sic crimina pandas.
Carnea sunt crapula, perjuria, furta, libido:
Mente latet livor, odium, tumor, ira, libido.

²² Exod. 12. ²³ Matth. 25. ²⁴ Lev. 16. ²⁵ Luc. 15.

A Sic emittebat eremi deserta petentem.
Christus utrique caper ²⁴, nam cæditur in cruce
[pendens
Desertumque petens; cum surgit ad æthera tendens.
Qui mala nostra tulit ligno suspensus, ovemque
Inventam retulit ad nonaginta ²⁵, novemque
In dextris pollens Patris Deitatis honore.
Regnat, et in mundo replet aras carne, cruore.
Qui semel occisus licet ultra non moriatur,
Mors tamen ad vitam nobis ejus renovatur.
Christum quotidie devotio presbyterorum
Mactat in altari, mactator et ipse sacrorum.
Panis fomentum vitæ, vinumque sacratur,
In cruce suspensus Salvator commemoratur.
Ara crucis lignum, signatque calix monumentum.
B Illic obit, hic dormit Christus, dat utrumque mo-
[mentum.

Agnus in hac, leo fortis in hoc surrexit et ales
Astra petens, aquilas trahit ad se spirituales.

CAPUT XXVI.

Quod sacerdos et quisque fidelium capiti suo, quod est Christus, conformari, eumque ad cælos quotidie spiritualiter sequi debeat.

Ergo bonus sacrificex quoties hæc sacra recenset,
Ut se conformet Christo carnis cruce penset;
Cum vitiis crucifixæ caro prius emoriatur.
Vivificata Deo mens surgat, eumque sequatur.
Sic bene commoritur; consurgit, ei quoque vivit.
Sicque redemptus abit homo, quo suus auctor abivit.

C Præcipue pestes septem memores capitales,
Non solum fontes, sed rivos inde fluentes.
Fonte suo rivus magis est quandoque nocivus.
Unde Lot incestus pejor fuit ebrietate,
Atque Cain gravior cædes fraterna furore.
Culparum fontes, sunt fastus, livor et ira.
Accidiæ nævus et avaritiæ, gula, luxus.
Cum singillatim mortalia dixeris uni,
Cuncta simul quæcunque gravant comitantia cul-
[pas,
Dic citra factum committere quæ voluisti.
Dic venalia, dic quæ sunt a mente repulsa;
Dic tua delicta, generaliter ista revela
Nam reus in multis quando peccata fateatur,
Vel quævis dicat vel nil dixisse videtur.
D Postremum crimen si pure quis fateatur,
Ille tacere potest quidquid redit et comitatur.
Aggravat ordo, locus, peccata, scientia, tempus,
Ætas, conditio, numerus, mora, copia, causa,
Et modus in culpa, status altus, lucta pusilla.
Æger pœniteat et crimina confiteatur.
Non imponatur huic pœna sed insinuetur.
Hanc tamen explebit, si firma salus reparetur.
Si migret absolvat contritum presbyter ægrum,
Huncque preces relevent jejunia dona suorum:
Ut sit pœna rubor, tibi vilis ut efficiaris,
Doctior ut fias, injungetur ut fatearis,

Judicio teget extremo confessio culpas,
 Ne videat Deus aut dæmon vel qui facit illas,
 Confessor mitis, affabilis atque benignus
 Sit sapiens, justus, sit dulcis compatiensque,
 Ut crimen proprium celat peccata reorum,
 Sit piger ad pœnas, sit velox ad miserandum,
 Et doleat quoties facit illum culpa ferocem,
 Infundat mulcens oleum vinumque flagellans.
 Hunc virgæm patris non exserat ubera matris,
 Sibilet et cantet, stimulet cum cœgit oportet.
 In primis quærat contritus quomodo credat,
 Si credat corde sane fateatur et ore
 Post hæc rimetur peccantis vulnera caute
 Contra naturam culpam non exprimat ullam,
 Ne super enormi si simplex conveniatur,
 De quo nil scivit ad agendum sic moveatur,
 Uxor adulterii rea, confessore perito,
 Sic luat admissum ne sit suspecta marito,
 Sæpe sibi moneat confessor ne recidivet,
 Sive relabantur confestim confiteantur
 Vitenti causas ad lapsus allicientes
 Sollicit pœnam complere satisfaciendam,
 Observent caute sensus cum pectore renes,
 Utque fori iudex pro persona prohibetur
 Flectere iudicium, medicus variare medelas.
 Sic animæ iudex odio caveat vel amore,
 Confessos pœnis onerare vel alleviare,
 Ecclesiæ morem vel Patrum scripta sequatur,

A Sitque modus pœnæ juxta moderamina culpæ,
 Et tanto levior, quanto est contritio major.
 Ut medici curant vario medicamine corpus,
 Ut sanant febrem, vulnus quoque sive tumorem,
 Sic animæ varias ægre poscunt medicinas.
 Opponas igitur animæ contraria morbis.
 Propria det cupidus, se castret luxuriosus;
 Invide, livorem deponere; superbe, tumorem;
 Sobrietasque gulam, patientia comprimat iram;
 Amoveat læsus rancorem, tædia mœstus;
 Potus aquæ redimat excessus ebrietatis;
 Carnis delicias castigat virga flagellans.
 Ut bene pœniteat ablatum prædo reponat.
 Vestio, potu, cibo, tectum do, visito, solvo.
 Commodo, compatiator, convertito, dono, remitto.
 B Flecto genu, vigilo, jejuno, laboro, flagellor,
 Vestio dura, pedes nudor, tero cor, peregrinor,
 Pœnites, lego, ploro, precor, caro sic maceratur,
 Hæc quæ confessis sunt injungenda notabis.
 Publica sit pœna, fuerit si publica noxa.
 Si lateat licet enormis, lateat quoque pœna.
 Hoc est: qui peccat occulte pœniteat clam,
 Singula confessor prudentius ut moderetur,
 Effectus causæ, vitium, persona notetur.
 Ad Dominum sunt hæc festinandi tibi causæ:
 Ignis purificans, mors, ægritudo ruborque,
 Et curæ gravitas, et consuetudo ruina.

V. — VERSUS DE COMMENDATIONE VINI.

Felix ille locus quem vitis amœnat amœna;
 Illa beata domus, quæ Bacchi munere plena,
 Vina dat hospitibus de vitis divite vena;
 Sed domus infelix ubi cervisiatur avena.
 Mensurata nimis modo mensuranda lagena.
 Infirmata seges non vino imo venena.
 Ejus enim potum sequitur dirissima pœna;
 Pes titubans, cerebri turbatio, mens aliena,
 Turbida mens nescit vitium imponere frena.

C Dum furit ebrietas in aquis Venerisque catena,
 Fervida fermento trahitur caro mentis egena.
 Illiciti motus nulla cohibentur habena,
 Dum bibitur Lethæa palus, iterumque serena
 Mingitur, in lapidem renum concrevit arena;
 Quam nisi cum ferro nec ejicit ars galiena.
 Plus valet ergo mihi vinum cum paupere cœna,
 Quam tibi cum potu de fursure fercula dena

VI. — RESPONSIO AD QUEMDAM, CONTRA CERVISIAM.

Scribo sed invitus, invitat enim grave vitis
 Me probum gravius improbiusque loqui.
 Improbe, quid reprobas, quod pagina sacra, quod
 [usus
 Quod probat utilitas ipsa, quod ipse Deus.
 Per verbi verbum de vitis munere munus
 Conficitur vitæ sanctificante manu.
 Hinc ubi conficitur Christi cruor hinc procul
 [absit,
 Potus fursureus sulfureusque liquor.
 In vinum convertit aquas prece matris aquarum
 Conditor, at nunquam cervisiavit eas.
 Cur igitur vino præfertur simia vini,
 Morrendumque genus degenerantis aquæ?

D Mutuat a vino quod inebriat et quod accescit,
 In solis vinum sic imitata malis.
 O labor infelix damnataque sollicitudo.
 Quæ studuit quod aquis ebrius esset homo!
 Objicis incestum Lot vino? non ibi vini
 Culpa, sed in vino non habuisse modum.
 Peccavit potor, non potus, ut in patre primo
 Non citus in culpa sed gula sola fuit.
 Quidquid agis, peccas, nisi sis moderatus et ipsam
 Justitiam librat, justificatque modus.
 Magna quidem cerebri est turbatio, quod cere-
 [brose
 Cervisiam laudat cervisialis homo.
 Cognata urinæ, fœcis germana videtur,

Non hominis potus sed cibus esse suis.
 Ut breviter signes quid et unde sit aspice signum
 Cervisiæ factum stramine, fæce litum.

A Dum sine felle jocos, quia te cognosco jocosum.
 Jucunde admittas et sine felle jocum.

VII. — CARMEN ACEPIALUM.

Qui mea scripta leges, poteris perpendere, reges
 Quando venerunt qui mystica dona tulerunt.
 Per stellam ducti veniunt aliterque reducti
 Cursu festino properant dantes tria trino.
 Regibus expletæ sunt tresque decemque diætæ.
 Si bene perpendo mora parva fuit veniendo
 Rege fero spreto rediere magi pede læto.
 Rex est seque regit recte, quisquis bene degit,
 Quidem de telis regitur plebs quæque fidelis.
 Si recte credit jussisque regentis obedit,
 Gratia præcedit et adest nunquamque recedit :
 Stella quisque duce vera fruitur modo luce.
 Gratia si qua datur quæ prævenit ipsa sequatur
 Fortes athletas facit has copulare diætæ.
 Absque fide pura nulli sit vivere cura,
 Per quam completa sit semper prima diætæ
 Mente sequens munda spes nam diætæ secunda,
 Tertia subsequitur, aliis major reperitur,
 Cordaque sincera facti hæc dilectio vera,
 Sit mens contrita quod sit tibi cœlica vita :
 Cordeque contrito devote vivere scito.
 Præmia sunt certa si mens contrita reperta.
 Lingua loquax oris dissolvat claustra pudoris,
 Te manifestante quid peccasti reus ante.
 Ut cito purgetur quidquid tua culpa moretur.
 Si vis mundari, nunquam cesses operari,
 Quidquid præcipitur ad fidem taliter itur,
 Ut tibi sit præsto quod sæpe rogas; vigil esto
 Carnis jumento sic frena tenere memento,
 Ne lascivire liceat vel longius ire.
 Hoc jejunando facies carnemque domando,

Protinus absque mora solito devotius ora,
 Nec claudas ora nec cesses qualibet hora ;
 Sit labor hic motus sit decorus tibi motus.
 Ut caro sit macra studeas loca visere sacra.
 Spernere se, sperni scio muneris esse superni,
 Quæ superexcellit patientia noxia pellit.
 Mitis pacifica tolerando vincit iniqua ;
 Ultima virtutem retinet confertque salutem.
 Hoc est præceptum, cito perfice jam bene cœptum :
 B Laus tibi multa datur, si cœptum perficiatur,
 Talia sunt pacta, semper probat exitus acta ;
 Taliter expletis stella ducere diætæ
 Expedi oblata Christo sint munera grata,
 Quodque Deum norant pronum reverenter adorant.
 Tres tria dant Christo scio muneris esse superni,
 Aurum cum thure . . . myrrham moriture
 Hoc summum sapere signat Dominumque timere
 Si dederis thura mens offertur tibi dura.
 Ut thus ascendit, sic sursum mens bona tendit,
 Myrrha licet rara mortis designat amara.
 Te sic impropere quod mors sit cordis in ara.
 Sic vivas æque memorando novissima quæque,
 Quod semper filii caveas a crimine vili.
 C Si vir Catholicus, humilis, pius atque pudicus,
 Offerat hæc dona, dabitur tibi digna corona.
 Lætantur vere qui talia dona tulere,
 In quorum numero gaudens ego vivere spero.
 Detersti sordes mundato denique corde
 Christo devoto rex offerat hæc tria vota
 Hoc trinum munus acceptet trinus et unus,
 Christo præstante, qui rex est et fuit ante.

AD OPERA PETRI BLESENSIS

APPENDIX

Continens chartas quorundam episcoporum et regum quæ conferunt ad elucidationem
 epistolarum ejus et notarum.

(Opp. Petri Blesensis curante Petro de Gussanvilla.)

I.

Ad epist. 44. — Litteræ Henrici Bajocensis episcopi
 de donatione facta capitulo Bajocensi de domo
 Conani thesaurarii.

(Ex archivis capituli Bajocensis, dono V. Cl. Phi-
 lippi Taron, subdecani et canonici Bajocensis.)

Universis S. Matris Ecclesiæ filiis præsentibus
 et futuris, ad quos præsens scriptum pervenerit,
 Hænicus Dei miseratione Bajocensis Ecclesiæ mini-

D ster humilis salutem, in eo in quo est omnium
 salus.

Cum deceat pii patris affectionem circa filiorum
 profectum sedulam esse et sollicitam, eorum præ-
 sertim, qui in Ecclesia Dei divinis laudibus propen-
 siori cura insistunt; nos attendentes, quanta devo-
 tione et vigilantia dilecti in Christo filii nostri
 canonici Bajocenses diu, noctuque divinis insuderit
 officiis; decrevimus eos ad præsens de nostra largi-
 tione aliquantula remuneratione ad uberiores la-